відомостей. Що це все значить?! Гадаю, що цього мого листа Ви вже дістанете напевно. Дорогий Друже! Як я на Вас не гавкаю, але на мою приязнь Ви завжди маєте розраховувати, як і на мої обіцянки. З "нею" (Танею Праховою. – *В.К.*) розмовляла на цікаву для Вас тему, не раз і не два. Все гаразд! Її відношення до Вас незмінне, вона лише хоче, щоб і Ваше було таке. Дуже хоче Вас бачити. Задоволені? Напевно! Отже, цілуйте мені за це в своїх думках ручки і погасайте на радощах по своїй кімнаті. А пізніше напишіть їй гарного листа з найсердечнішими привітаннями для мене. У мене наразі все гаразд. Спілка існує, літературний клюб відбувається щосуботи, стягаючи багато публіки... Відношення (публіки) до мене добре... В помешканні тепло, бо гріє теплоцентрал, з їжею можливо. Отже, я себе почуваю цілком у формі і збираюся виступати в клюбі зі своїми поезіями. Приїздіть! Прочитайте нам щось і як не маєте нового, то з "Волині" або "Марії"... Ваша Олена" [5, 137].

Згадує У.Самчук. Я написав Олені захопленого листа: (Мила, хороша Оленочко!), в якому повідомляв, що справу з приїздом розв'язано. Кілька днів жодних відомостей. І раптом, як грім з ясного неба, наглий лист від Штуля: "Ради Бога – рятуйте! Наша мила, дорога, хороша Оленочка заарештована разом з іншими нашими друзями, і треба їх рятувати" [5, 202].

Ще витяг зі спогадів: "Згодом ми довідались, як все це сталося. Морозного понеділка, 9 лютого, в годинах передобідніх, гештапівці зробили засідку в приміщенні Спілки Українських Письменників на вулиці Трьохсвятительській, 23 (по совєтському, здається Героїв Революції), де відбувались клюбові сходини і всіх, хто туди заходив, арештовували. До години третьої по обіді ця процедура була закінчена. До гештапо на вулиці Короленка було відвезено кілька десятків людей, а в тому числі Олену й Михайла Телігів... Казали, що Олена прийняла це приречення з піднятою головою і усмішкою на устах,..; хто її знав, міг у це повірити, її бажанням, життєвим гаслом було: "Щоб Бог послав мені... гарячу смерть – Не зимне умирання"... Нашою провиною було те, що ми були патріотами землі наших предків. Найбільша провина, якої не дарують людині ніякі загарбники" [5, 234].

І, нарешті, остання згадка. Знайомий У.Самчука поручник Кох, який обіцяв привезти до Рівного Таню та Олену, привіз лише Таню. З нотатки Уласа Олексійовича 18 лютого 1942 р.: "Цей день ми з Танею провели у спогадах про Олену. В її речах знайдено зшиток віршів, написаних її рукою, фотографії з друзями. Також наші знімки, зроблені під час мандрівки до Львова. Знайшли три грамофонні платівки, награні Михайлом на бандурі, які ми відразу, три рази, на їх пам'ять переграли на нашому патефоні. Мила, добра, хороша Олена. Шаную твою пам'ять" [5, 229].

Література

1. Дороговказ. Поезії О. Теліги та О. Ольжича. – К.: вид-во ім. О. Теліги, 1994.
2. Муза любові й боротьби. Українська поезія празької школи. – К.: Укр. письменник, 1995.
3. О краю мій. Збірник. – К.: вид-во ім. О.Теліги, 1999.
4. Українське слово. – К.: "Аконіт", 2001. – С.729.

Світлана Кучер
наук. керівник – асист. Т.М. Івашина

СПЕЦИФІКА ОСМИСЛЕННЯ ОБРАЗУ МАЗЕПИ У ТВОРЧОСТІ ДЖ. БАЙРОНА І Б.ЛЕПКОГО

Постать українського гетьмана Івана Степановича Мазепи є чи не найяскравішою і найсуперечливішою в історії України. На дивно тому, що образ цього історичного діяча, а також колізії його особистого життя викликали і викликають цікавість у творчості представників різних епох і народів – Франсуа Вольтер, Віктора Гюго, Проспера Меріме та багатьох інших.

У межах данного наукового викладу ми зупинились на творах про Мазепу, що належить перу англійського поета-романтика Джорджа Гордона Байрона та українського письменника Богдана Лепкого, відповідно поемі "Мазепа" та тетралогії з однойменною назвою. Належачи представникам різних національних культур та літератур, ці твори дають можливість яскраво відтінити відмінності потрактування та інтерпретації образу Мазепи у західноєвропейській та українській літературах.

Отже, поема Байрона була написана у 1818 році. Сюжет для неї англійський поет знайшов в "Історії Карла XII" Вольтера (1731), в її IV розділі, де йдеться про Україну та гетьмана Мазепу. Тут Вольтер характеризує Україну як "країну, що завжди прагнула свободи й

наполегливо боролася за її здобуття". Поема Дж. Байрона складається з розповіді самого героя про незвичайну пригоду його молодості та нічної сцени в степу після битви під Полтавою. В науковій літературі здебільшого вважається, що основний сюжет твору – розповідь героя, а нічна сцена – це лише її сюжетне обрамлення. Насправді ж композиція поеми набагато складніша, і визначити, яка із згаданих її складових концептуально основна, а яка підпорядкована, не так просто.

У поемі Байрона маємо дві сюжетні лінії і, відповідно, два образи Мазепи – в юності та в старості, але смисловий акцент перенесено на другу його іпостась. В структурі поеми розповідь Мазепи про події його молодості має експлікаційний характер, що розкриває його "шлях до трону", щойно втраченого під Полтавою. В нічній сцені розкодовується вищий провіденційний сенс шаленої скачки героя, прив'язаного до дикого коня, в Україну. З цієї ж картини виводиться типово байронівський мотив незбагненності людської долі.

Образ Мазепи-гетьмана змальовується в поемі скупими, але виваженими й на свій лад точними штрихами. В трагічну ніч після Полтави він розповідає Кардові XII історію із своєї молодості, щоб відвернути його від тяжких дум та фізичних страждань (напередодні битви король був поранений) і допомогти перепочити уві сні. Тут подається колоритна портретна характеристика гетьмана, в якій не забуті й козацькі риси його характеру, як вони уявлялися англійському поету-романтику. Однак істотнішою є характеристика психологічна, чи, точніше, духовно-психологічний образ Мазепи. Змальовується він Байроном із безперечною симпатією, наголошуються такі риси, співзвучні байронізму, як мужність, стоїчна витримка й самовладання у найтяжчих, випробуваннях, а також незламність під ударами немилосердної долі.

З суто художнього погляду Байронові у цій поемі особливо вдалася динамічна картина шаленої скачки героя, зв'язаного на дикому коні. Ця ефектна картина вражала читачів і найбільше привертала їхню увагу. Звідси поява інтерпретацій, які фактично зводили зміст твору до цього поетично-живописного сюжету.

В поемі "Мазепа" маємо сліди конкретної української історії. Спершу кінь проносить героя повз руїни давніх фортець, які колись оберігали країну від татарських орд. Далі з'являються й свіжіші "сліди історії", що їх залишили турецькі походи в Україну в 70-х рр. XVII ст., які стали апофеозом сумнозвісної Руїни.

Д.Наливайко вважає, "що в художньому плані це один з найдовершеніших і найяскравіших творів Байрона, що не оспорювалося в західному літературознавстві й глухо замовчувалося у радянському. Написано поему енергійним, стрімким і водночас карбованим чотиристопним ямбом, який чудово передає бурхливу динаміку оповіді, несамовитий галоп дикого коня, навальний ритм образів і картин, що проносяться перед очима героя, прив'язаного до спини степового скакуна. Цьому ж завданню відтворення бурхливої динаміки підпорядкований образний лад твору, його структура".[4,с .5]

По-іншому осмислює і подає образ Мазепи Б.Лепкий, якому доводилося долати з одного боку – стереотип "зрадника, справедливо відлученого від церкви", що був створений російською історіографією, а з іншого – показати Мазепу не стільки романтичним героєм (авантюристом, викрадачем чужих жінок), як це робилося в літературі західноєвропейській. Письменник змушений був доводити, що Мазепа – не зрадник і не перелюбник, але національний герой, який перш за все опікується долею України, дбає про освіту, будує храми. Особливість тетралогії в тому, що автор виводить перед нами Мазепу вже цілком сформованою особистістю.

Тетралогія "Мазепа" складається з чотирьох частин (I. "Мотря", II. "Не вбивай", III. "Батурин", IV. "Полтава") і створювалася впродовж 1926-1929 років. Кожна з чотирьох частин, виходячи з тодішньої традиції, визначається письменником як історична повість, яка складається з багатьох іменованих (із назвами) частин. Перший і четвертий романи відповідно "Мотря" і "Полтава" мають по дві книжки. Особливістю стилю романів тетралогії є наскрізний ліризм, який, до речі, властивий для усієї прози Б.Лепкого.

І.Мазепа є центральною постаттю у тетралогії Лепкого. Він змальований різнобічно, широковимірно. Інші характери, що виписані письменником, не позбавлені індивідуальних ознак, і все ж вони призначені скоріше для "фону", розкриття епохи, у якій живе, страждає, діє гетьман. Мазепа, за своїм складом – романтична натура, принаймні таким він увійшов у свідомість тих читачів, що знайомилися з творами про Мазепу долепківського часу. Він сприймається як постать самоцінна, незалежна, з високою організацією психіки – чутливий,

уважний, емоційний, в міру розважливий, особливо у державних справах, у збереженні реноме далекоглядного гетьмана.

Твір Лепкого насичений фольклоризмами. Найбільш вживаним фольклорним елементом у тетралогії є прислів'я і приказки, які значною мірою розкривають національний характер українського народу.

У "світі" історичного роману Богдана Лепкого "Мазепа", тобто в його стилі органічно злилися гострий реалізм і яскрава символіка, прозорий, витончений ліризм оповіді і м'яка іронія, що часом переходить у їдкий сарказм. Саме ці риси й надають романові Богдана Лепкого неповторності, яскраво вирізняють його з-поміж інших творів, присвячених Мазепі. В усьому відчувається його небуденний талант портретиста, пейзажиста, баталіста.

Підводячи підсумок усього вище сказаного, слід наголосити: якщо Байрон зображував Мазепу як суто романтичного героя, представника екзотичної для західного європейця України, то Б.Лепкий, відійшов від усталеної в західноєвропейській літературі традиції зображувати І.Мазепу як романтичного героя, захопленого, переважно, своїми любовними авантюрами. Письменник зробив спробу показати його як державного діяча, політика й дипломата, який своє особисте життя зумів підпорядкувати вищим інтересам, і тому намагався піднести його як національного героя.

Література

1. Білик Н. Б.Лепкий. Життя і діяльність. – Тернопіль: Джура, 2001.-172 с.
2. Литвиненко Т. Фольклор в епопеї Б.Лепкого "Мазепа" //Народна творчість та етнографія. -1999. -№4.-С.114-118.
3. Литвиненко Т. Історіософська концепція пенталогії Б.Лепкого "Мазепа" та її художня реалізація. -Суми: "Слобожанщина", 2001.-164 с.
4. Наливайко Д.С. Поема "Мазепа" у контексті творчості Байрона і європейського романтизму //Зарубіжна література у навчальних закладах.-2004.-№4.-С.2-9.
5. Улас Самчук. На білому коні. Нью-Йорк – Мюнхен, 1965.

Леся Лепко

наук. керівник – доц. Г.Д. Панчук

ЛЕКСИЧНІ ДІАЛЕКТИЗМИ В РОМАНІ СТЕПАНА ПУШИКА "СТРАЖ-ГОРА"

Походження українських говорів (діалектів) давно цікавить багатьох дослідників, провідних діалектологів. Питанням української мови, її походженням і розвитком цікавилися відомі мовознавці О.Шахматов і А.Кримський. Цю проблему не оминув і український діалектолог, професор Федот Жилко у своїй праці "Про виникнення діалектних груп української мови"[4, 239].

Існують різні класифікації діалектизмів. П.Ю.Гриценко зосереджує свою увагу на діалектизмах акцентуальних, фонетичних, словотвірних, граматичних, лексичних, семантичних, фразеологічних.

З.Бичко поділяє діалектизми на лексичні, словотвірні, семантичні, фразеологічні. В окрему групу він відносить етнографічні – слова, що називають реалії, притаманні побутові носіїв окремого якогось говору.

В.М.Лесин подає свою класифікацію діалектизмів, виділяючи лексичні, фонетичні, морфологічні, синтаксичні, фразеологічні [3, 52].

С.Пушик у романі з народних уст "Страж-гора" використав близько 210 діалектизмів (лексичні, фонетичні та граматичні).

Найпомітніше у творі, за кількісним складом і за частотністю вживання, представлені лексичні діалектизми, які поділяються на три групи – власне лексичні, етнографічні та семантичні [2, 137].

Зокрема, у складі власне лексичних ми можемо відокремити такі предметно-тематичні групи діалектів, що у романі С.Пушика "Страж – гора" використовувались на означення:

- назви тварин і рослин (***когут*** – "півень", ***пес*** – "собака", ***чіча*** – квітка") [1, 213];
- назви людей за їх статтю, віком, зовнішністю, рисами вдачі, родинними стосунками (***парубок, легінь*** – "хлопець", ***тета*** -"тітка", ***стрий*** -"дядько", ***гарувати*** -"бідувати", ***нищота*** – "біднота", ***файна*** – "вродлива", ***маючий*** -"багатий", ***втішній*** -"радісний", ***паскуда*** -"негідник", ***плохоумна*** -"божевільна");
- назви людей за родом їх занять (**пияк** -"п'яниця, ***газда*** -"господар", ***баржа*** -